

6249902 W. 9.90 R. 2
16/11/1

„Socijalna demokracija in kmetiško ljudstvo“.

168

(Odgovor na knjižico, izdano od slovenske socijalno
demokratske stranke pod zgornjim naslovom.)

Napisal dr. ANTON BOŽIČ.

☞ ☞ ☞ Ponatis iz „Narodnega Lista“. ☞ ☞ ☞

Cena 10 vinarjev.

Izdala in založila „Narodna založba“ v Celju.

Celje, 1907.

Tisk Zvezne tiskarne v Celju.

249902

249902

N 1058/1976

Voditelji socialno-demokratske stranke so že od rojstva stranke sem skušali doseči vpliv na kmečko ljudstvo. Videli so, da so pridobili pač tovarniške delavce v svojo stranko in da je vanjo pribežal tuintam kak izobraženec, ki se je smatral od usode določen za političnega vodjo stranke v malem ali velikem, — bolelo pa jih je, da kmečko delavstvo in kmečko ljudstvo ni hotelo o socialni demokraciji ničesar vedeti. — Ravno to dejstvo je vzbudilo v socialnodemokratski stranki mržnjo do kmečkega ljudstva. — Lahko bi navedli iz knjig in spisov posameznih socialističnih pisateljev cele odstavke, ki kažejo neovržno, da si socialistična stranka s kmečkim vprašanjem ni vedela pomagati in da je vprašanje o zboljšanju malo-kmečkega stanu naravnost zanikala in zametavala.

V zadnjih letih so se lotile razven socialno-demokratske stranke tudi druge politične stranke organizacije delavstva na podlagi svojih političnih

načel in dosegle so v mnogih krajih jako lepe uspehe. — Naravno je, da je vsled tega skušala socialna demokracija svoje stališče v delavstvu z revizijo svojega programa utrditi; morala je pa tudi začeti gledati na pridobitev tal v drugih stanovih. — Najbližji se ji je zdel kmečko delavski stan in stan malih kmetov in obrtnikov.

Zanesti socialno-demokratski program — seveda za kmečke razmere prikrojen — med slovensko kmečko ljudstvo ter skušati malega kmeta in kmečkega delavca pritegniti v strankino organizacijo, to je namen brošurice,¹⁾ katero je izdala in založila založba socialno-demokratskega časopisa „Naprej“ v Idriji. — Anton Kristan se je spravil v tej brošurici nad kmečka vprašanja ter objavil načrt, po katerem bi naj postali slovenski kmetovalci deležni dobrot svoječasne socialno-demokratske svetovne preosnove. „Kajti šele s socialistično organizacijo poljedelstva izginejo s kmetov latifundije, (!) pa tudi kočarji, bajtarji in podobni proletarci na kmetiji. Še le potem izginejo one premoženjske razlike, ki povzročajo, da so vse poljedelske reforme enostranske ter abso-

*) „Socialna demokracija in kmetiško ljudstvo. Iz poročila ured. Ant. Kristana na logaški konferenci dne 29. julija 1907, II. zvezek, cena 10 vin. 1907. Založila in izdala založba časopisa „Naprej“ v Idriji.“
Tisk I. Pr. Lampreta, Kranj.

lutno brez koristi za ogromno večino kmetiškega prebivalstva.“¹⁾

Mora se priznati, da ima g. Kristan dobro voljo in še večje zaupanje v svoj kmečki (agrarni) program.

Poglejmo si ga torej natančneje.

Po objavi statističnih podatkov uradne statistike iz leta 1902. pride pisatelj brošure do pravega zaključka, da večina na slovenskem ozemlju se nahajajočih gospodarskih podjetij pripade malim kmetijam ter da v primeri s številom teh velike kmetije nad 100 hektarjev niti v poštev ne pridejo. — Izvajanja iz te uradne statistike pa ne odgovarjajo resničnim dejstvom. — Ni namreč res, da „v ogromni večini teh podjetij delajo ljudje, ki so sicer gospodarji, posestniki, — ali razen onih, ki posedujejo nad 30 hektarjev (nad 52 oralov) ne živi noben od „svojega posestva“. „Ako hočejo živeti, morajo poiskati najrazličnejših virov za potrebne dohodke. Obdelujejo večjim posestnikom polje, delajo v gozdih, doma in v tujini, tešejo tramove, izvršujejo najrazličnejša rokodelstva, pečajo se z domačo obrtjo, vozijo z živino proti plačilu.“²⁾ „V gospodarskem oziru je posestnik podjetja v velikosti do 30 ha mali kmet,

¹⁾ Str. 14.

²⁾ Str. 5.

kajžar, v političnem oziru brezpraven državljan, v duševnem pa zanemarjen in potlačevan.“⁴⁾

Te trditve ne odgovarjajo pravim, resničnim odnošajem; o tem bi se gospod Kristan lahko prepričal, ako bi pogledal le okoli sebe in se pobrigal, koliko zemlje naš kmet povprečno poseduje. Uradna statistika sicer daje nekaki vpogled v gospodarske razmere, slepo številkam slediti pa ne gre. — Notorično je namreč, da se nahajajo ona mala posestveca, ki obstojijo le iz hiše in poedinih malih parcel, torej posestva, ki merijo pol orala, en oral ali nekaj čez, večinoma okoli mest in trgov ter izvršujejo tam lep, od socijalistov osovražen namen, storiti mestnega delavca stalnega, trdnega in neodvisnega, dati mu zaslonbe in vplivati nanj telesno in moralno. Notorično je dalje, da je na kmetih takih malih, „bajtarskih“ posestvec malo, da pa tudi tukaj niso nič drugega kakor delavski domovi. Notorično je tudi, da „latifundij“ pri nas sploh ni, vsaj ne v tem smislu, kakor se navadno rabi ta beseda. — Naši „kmetje“ posedujejo po pretežni večini posestva v velikosti od 10 do 50 oralov (ca 5—30 hektarjev). In te „kmetije“ jih rede, poklic teh posestnikov je samo „kmečki“, je poljedelstvo. — Manjši kmetje se pečajo bolj z ži-

⁴⁾ Str. 6.

vinorejo, večji z vsemi panogami kmetijstva, posebno z obdelovanjem polja. — To niso „kajžarji“, brezpravni državljani“, „duševno zanemarjeni in potlačevani“, ampak kmetje so, katerim je sicer nedostajalo do sedaj dovolj lastne stanovske zavednosti in sile, dovolj zaupanja v lastno moč in prepričanja o svoji veljavi, katerim pa še nikakor ni treba nad seboj obupavati, — ker jim zadnja ura še gotovo ni prišla.

In ti naši kmetje začeli so se organizirati, združevati se v stanovskih organizacijah, ker uvidevajo veliko korist in potrebo skupnega dela in ker uvidevajo, da se v kmečkem vprašanju ne sme delati razločka med malimi in večjimi kmeti, da se ne sme hujskati poljedelskega delavca zoper kmeta in narobe, ampak da so stremljenja vseh v kmetijstvu zaposlenih in iz kmetijstva živčih ljudi soglašujoča, ne si nasprotujoča. Kmečki delavec ima interes na tem, da gospodar njegov uspeva in izhaja, ker dobro ve, da bo mu mogel le takrat dati dober zaslužek, ako sam kaj ima in mu gospodarstvo nese. — Kmet — mali kakor veliki — pa imata interes zopet na tem, ako kmečki delavec izhaja, ker vesta, da jima je na pomoč in da si ga moreta obdržati le, ako mu nudita primerne dohodke. — Mali in veliki kmet tudi uvidevata, da imata od dobrih cen svojega dohodka oba dobiček; kajti ako bo cena žitu dobra, tudi

cena živini ne bo slaba, ker je oboje drugo od drugega odvisno in ker ima tudi manjši posestnik vseeno tuintam poleg živine še kaj iz poljedelstva na prodaj (n. pr. fižol, krompir itd.).

Socijalna demokracija je imela od začetka sem kot delavska stranka v svojem programu boj proti kapitalistom. Danes uvidevajo socijalno-demokračski voditelji, da si interesi industrijskega delavstva in industrijalcev samih ne nasprotujejo v drugem kakor v tem, da navadno industrijalci neradi pustijo delavce k polno obloženi mizi in si morajo delavci boljše življenjske pogoje šele priboriti, — da pa ima industrijsko delavstvo interes na dobri zaposlenosti industrije, na cenem kapitalu, sploh na dobri konjunkturi, ker je od tega odvisna visokost mezde, število uslužbenih delavcev itd.

Mi vidimo, da zgubi tisoče in tisoče industrijskih delavcev svoj kruh, ako padajo cene industrijskim izdelkom, ako nastane kriza v tej ali oni industrijski panogi. — Obratno, — ako so tržne razmere za industrijo ugodne, ima tudi delavstvo od tega korist.

In če uvidijo socijalno-demokračski voditelji to resnico pri industrijskih delavcih, zakaj bi je ne smeli uvideti pri poljedelstvu. Ali nima tudi tukaj delavec interesa na dobrem zaslužku? Ali more dobiti dober zaslužek od gospodarja, kate-

remu se slabo godi, ker svojih pridelkov ne more razpečevati, ker so cene nizke? Ali nima sam interesa na tem, da svoje lastne, četudi male pridelke dobro v denar spravi?

Toliko odkritosrčnosti se pač mora zahtevati od vsakega političnega programa, da ne postavlja razmer na glavo, da ne razdira tam, kjer je treba graditi, da ne skuša med stanove vreči prepira, ki je potem za oba prepirajoča škodljiv.

Podlaga, na katero zida g. Anton Kristan svoj socijalno-demokratski kmečki program, je torej neresnična.

Program sam pa deli socijalno-demokratska stranka v dva dela. — V prvem delu našteva svoje programatične zahteve glede malega kmeta, „za enkrat“, to je začasno, dokler se drugi del programa ne izpolni. V drugem delu pa ustvarja program popolne preosnove kmečkih imovinskih razmer in si stavlja za smoter dosego kolektivističnega gospodarstva na kmetih.

Iz programa splošno so pa izključeni vsi veliki posestniki; teh socijalna demokracija sploh ne priznava kot potrebne, ampak hoče z njimi temeljito pomesti.

Najprej govorimo o prvem delu programa, o z a č a s n e m programu.

Socijalna demokracija zahteva

1. splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico za oba spola od 20. leta naprej v vse zakonodajne zbornice in v vse javne korporacije: v deželne zbornice, v občinske zastopstva, v cestne odbore, v zdravstvene zastopstva itd.

Gotovo je, da splošna, enaka, direktna in tajna volilna pravica slovenskemu kmetijstvu ne more škodovati, ampak le koristiti, ako je uvedena tam, kjer je na mestu, oziroma kjer je za sedaj na mestu. Taka volilna pravica za državni in deželni zbor ne more škodovati, ampak le koristiti. — Spremenila pa na zastopstvu ne bode mnogo, kakor nam to najbolj kaže sedanji ljudski parlament, izvoljen na podlagi splošne volilne pravice. Ravno isto velja za okrajne zastopstva n. pr. na Štajerskem. Po mojem mnenju bi pa uvedba splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za občine sedaj le malo koristila malemu kmetu in tudi velikemu, slovenskemu še najmanj.

2. Druga zahteva obsega splošno bolniško zavarovanje, kakor tudi zavarovanje proti nezgodam, za starost, onemoglost za delavce, male kmete in male obrtnike, ki naj obsega tudi njihove vdove in sirote.

Ako bi šlo po željah nekaterih ljudskih osrečevalcev, bilo bi v par letih vse zavarovano in proti vsemu, proti boleznim, proti nezgodam, proti

starosti, proti brezposelnosti itd. — To se pravi, dobro stvar na glavo postavljati.

Kar je na stvari dobrega, je to, da se mora za kmečke delavce ravnotako skrbeti, kakor za tovarniške delavce. To je pa tudi splošna zahteva kmetijstva.

3. V tretji točki hočejo doseči socialni demokrati odpravo vseh indirektnih ali neposrednih davkov ter drugih doklad in upeljavo postopno naraščajočega davka iz dohodkov. — Določi naj se takozvani eksistenčni minimum.

Kdor pozna program kmečkih strank, bo pritrdil, da ta zahteva ni nova. Obdačenje po dohodku je edino pravično in se mora sčasoma uvesti, — Vzlic temu je pa utopist, kdor misli, da se bodo z uvedbo dohodninskega kot glavnega davka odpravili vsi drugi, tudi indirektni davki. Država dandanes toliko potrebuje, da ne more izhajati s samim dohodninskim davkom, ampak mora iskati drugih virov. Splošno zahtevati odpravo vseh drugih davkov torej ne gre, ampak zahtevo je treba omejiti v tem, da se odpravijo vsaj taki davki, ki so po svojem bistvu neopravičeni: N. pr. zemljiški davek, desetek, od indirektnih davkov davek na sladkor, in neobhodno potrebna živila sploh. Davek na tobak v obliki dužavnega monopola naj le ostane, ravno tako davek na žganje, uvedejo naj se različni davki

na luksus itd. — Pravična ureditev davčnega sistema, to je zahteva, kateri se mora pridružiti vsak demokratično misleč človek.

4. Četrtrič zahteva socijalno - demokratični kmečki program omejitev vojaške službe, začasno na šest mesecev in končno odpravo stalne vojske.

Omejitev vojaške službe je stalna zahteva kmečkega prebivalstva, torej ničesar novega. Ta zahteva je v tem programu le v toliko razširjena, ker se zahteva popolno odpravo stalne vojske. Kmetje bodo pozdravljali oni dan, ko se stalna vojska odpravi, pa v svesti si mora biti vsak, da v sedanjih časih na to še misliti ni.

5. Po programu socijalne demokracije se morajo dalje odpraviti vsi veleposestniški in kapitalistiški privilegiji v občinah in drugih javnih korporacijah. — Teh privilegijev je bore malo. Kot demokratom nam je na tem, da še ti izginejo.

6. Ne strinjamo se pa s šesto točko: „občinsko premoženje se mora varovati in celo razmnožiti; imetek mrtve roke in realnih občin, gozdi in vodna moč naj se prevzamejo v skupno last občine ali dežele. Užitek iz občinskega premoženja se mora porabiti v prvi vrsti za odstranjenje oziroma olajšanje bednega stanja prebivalcev.“

Potrebno je, da se lotijo naše občine pozitivnih ciljev, da ustvarjajo občekoristne naprave, kopališča, razsvetljavo, klavnice, občinske ope-

karne itd., torej občekoristna in taka podjetja, ki se dajo lahko oskrbovati in nesejo dobiček ter obenem splošnosti koristijo. Zelo malo pojma pa ima o nalogah občine, kdor misli, da se naj občina peča z živinorejo in poljedelstvom. — Zahtevati, da prevzamejo občine gozdove v svojo last in oskrbo, je nekaj docela neumevnega. Kje pa naj jemlje kmet svojo kurjavo, za stavbe potreben les, nasteljo itd. Ali naj vse to kupi? Ali naj bo odvisen od milosti občine in naj prosjači pri njej za drva?

7. Daljna točka: občina naj kupuje na prisilnih dražbah posestva in s tem razmnožuje občinsko premoženje. Vprašam, ali je naloga občine, da dela iz kmetov kmečke delavce in proletarce ljudi, ki bodo živeli od danes do jutri brez strehe, brez trdnega doma? — Nasprotno, naloga občine in javnih zastopov je, da skušajo vplivati in vplivajo povsod na to, da se ohrani srednji kmečki stan in da se srednjevelike kmetije utrjujejo in razmnožujejo. — Po svojem programu so sicer socialni demokrati dosledni, ako zahtevajo, naj se vse premoženje sčasoma steka v občinsko upravo, ker s tem pridejo bližje svojemu cilju, kolektivističnemu gospodarstvu. — Cilj kmetijstva pa to ne more biti in ne bo nikdar, ampak cilj kmetijstva je in mora biti, da se ustvari trden in ojačen kmetski stan.

8. Strinjamo pa se z ono točko, ki govori o združenju malih kmetovalcev, izboljšanju ljudske in gospodarske šole, državni pomoči za napredek poljedelstva, z uvajanjem in podpiranjem industrije v ubožnejših krajih. — Ravnotako se strinjamo z zahtevo

7. centralizacije zemljiških dolgov v deželnih kreditnih bankah, ker zahtevamo, da se neznosno breme vknjiženih dolgov raz pleča kmetovalcev odvzame ali vsaj izdatno olajša.

Ti zahtevi ste pa ravno tako stari kmečki zahtevi, kakor je zahteva pod točko

10. socijalno-demokratiškega — kmečkega programa o poddržavljenju zavarovanja proti ognju in toči ter podobnim nezgodam. — Namesto, da se stekajo v blagajne posameznih zavarovalnic ogromni dobički, ki pridejo v prid malemu številu kapitalistov, namesto tega mora priti državno zavarovanje proti ognju in toči, dobiček se mora uporabiti za znižanje zavarovalnih premij in za kmečke potrebe. Tudi mora zavarovanje postati obvezno za vse kmetovalce.

11. V brošurici se zahteva, da se mora sedanjí poselski red odpraviti in nadomestiti z moderno delavsko pogodbo; mezde in delavski čas za posle in poljedelsko delavstvo se mora sedanjim razmeram primerno urediti; zagotoviti se mora popolna koalicijska svoboda, brezplačna

zdravniška pomoč in brezplačna zdravila onim članom rodbine, ki niso zavarovani; pridobitev domovinske pravice bodi olajšana.

Sedajni poselski red je zastarel in v mnogih ozirih poslom zelo krivičen. — Vsak pravičen politik se mora strinjati z zahtevo, da se stari poselski redi, ki dovoljujejo n. pr. kaznovanje poslov itd., odpravijo ter stopi na njih mesto tak poselski red, kakor ga zahteva sedanji duh časa. Vseeno je pri tem, ali se nadomesti ta poselski red z novim poselskim redom ali pa z delavsko pogodbo, ker za ime se ne gre in ne za postranske določbe, ampak za stvar. — Pač pa se morajo v taki pogodbi varovati ne samo interesi delojemalcev, torej delavcev, hlapcev in služkinj, ampak tudi delodajalcev — gospodarjev ter bo se treba ozirati na posebne odnošaje na kmetih, ki zahtevajo čisto drugačno ureditev kakor v mestih. Sploh bo določitev delavskih mezd in delavskega časa za posle in poljedelsko delavstvo z ozirom na raznoličnost poljedelskih razmer v vsakem posameznem kraju zelo težavna, in bili bi hvaležni gospodu Kristanu, ako bi nam vsaj s par besedami raztolmačil, kakó si to ureditev misli. — Čisto kaj družega je, urediti mezdo in delavni čas v tovarnah, zopet čisto kaj družega, urediti te zahteve za poljedelstvo. Niti v tovarnah se skoz in skoz po enotnem sistemu ni dalo mezd in

delavnega časa urediti, tem manj bo to šlo v kmetijstvu.

Zahteva popolne koalicijske svobode, zahteva brezplačne zdravniške pomoči in brezplačnih zdravil nezavarovanim članom rodbine, olajšanje pridobitve domovinske pravice, — vse to je prav in dobro, deloma pa tudi že izvršeno.

12. Socijalisti zahtevajo: „šola bodi obvezna, brezplačna in svetovna. Učila se morajo zastonj dajati vsem otrokom, istotako vse drugo oskrbovanje. Talentiranim revnim otrokom bodi na stroške javnosti omogočeno posecati višja učilišča.“

Reči se mora, da socijalni demokrati vedo najti zahteve, ki so prilagodne širšim masam in za nje vabljive. — Kajti zahtevati popolno oskrbovanje šolo-obveznih otrok, ter še celo njih izštudiranje na javne stroške, je jako mamljiva, cenena zahteva. — Izvesti jo bo pa težje, ako ravno si že sedaj prizadeva vsa interesirana javnost, rešiti to vprašanje v ugodnem zmislu ter storiti vse, da se razvijajo in ostanejo otroci v svoji mladosti čvrsti in krepki telesno in duševno.

13. Točka 13. socijalističnega kmečkega programa se glasi: „Neodvisnost sodnij se mora zagotoviti; pravno varstvo in pravni zastopnik bodi brezplačen; po nedolžnem obsojenim in zaprtim se mora dati odškodnina. Porotniki se morajo vo-

liti po splošni, direktni, enaki in tajni volilni pravici. Vsi državljani morajo biti podrejeni rednim zakonom in sodnijam. Kazen smrti se mora odpraviti.“

Zahteva se tudi, da se podobno obrtnim sodiščem ustanovijo posebna sodišča za razsojo prepirov med gospodarskimi delavci in posli ter med delodajalci.

Neodvisnost sodnij je že zagotovljena po osnovnih državljanskih zakonih. Da bi se pa moralo splošno uvesti brezplačno zastopanje, te potrebe ni uvideti. — Kdor se hoče na vsak način in za vsako malenkost pravdati, naj tudi plača; kdor pa nima premoženja in denarja za pravde, je pa itak že z obstoječimi zakoni preskrbljeno, da dobi brezplačnega zastopnika.

Strinjamo se z zahtevo, da se dá po nedolžnem zaprtim primerna odškodnina. Ta zahteva je pravična, ker pravičnost tirja, da se krivica, storjena nehote od strani celokupnosti (sodišča varujejo ravno interese človeške družbe) enemu ali drugemu, od javnosti tudi primerno poravna.

Ne uvidimo pa potrebe, da se naj volijo porotniki po splošni, direktni, enaki in tajni volilni pravici. Posel porotnikov je vzvišen in težak. — Izbirati jih ne po zmožnosti in pravicoljubnosti, ampak v volilnem boju, ne gre in se ne sme dopustiti. Sploh pa se institucija porotnikov

v tej obliki, kakor obstoji danes, ne bo mogla dolgo vzdržati, ampak jo bo treba preosnovati, če ne sploh odpraviti.

Zahteva pa, da morajo biti vsi državljani podrejeni rednim zakonom in sodnijam, daljna zahteva, da se mora smrtna kazen odpraviti, zahteva konečno, da se naj ustanovijo posebna sodišča za razsojo preprirov med kmečkimi delodajalci in delojemalci ter posli, te zahteve pa niso nove, ampak jih razne v resnici kmečke in demokratske stranke zagovarjajo že vsaj tako dolgo, kakor socijalna demokracija.

Začasni program socijalne demokracije pri naša torej kmečkemu ljudstvu bore malo novega. — Nekaj programatičnih točk je takih, ki so jih razne kmečke stranke že mnogo prej skušale uresničiti, druge so pa neizvedljive, oziroma za kmečki stan nesprejemljive. — Temelj tega programa, — da jemlje socijalna demokracija pri svojem programu samo malo kmetijstvo in kmečko delavstvo v poštev, izločuje pa večje kmetije in veleposestva, — ta temelj je pa naravnost piškav in se mora sam v sebe sesuti.

Naj me nihče krivo ne razume, tudi jaz sem za to, da ona velika grajščinska posestva izginijo, na njih mesto pa naj stopijo dobre, srednjevelike kmetije, ki bodo steber človeške družbe. —

Splošno pa večje kmetije v obsegu nad 25 oralov odpraviti hoteti je nezmisel.

Socijalni demokraciji ta začasni program še ne zadostuje. — Svojega komunističnega značaja noče opustiti, ampak ga obeta uresničiti nekoč tudi na kmetih.

Plan socijalistične organizacije poljedelstva se glasi:

1. Vsaka občina oziroma več občin skupaj bode poljedelska zadruga.

2. V svrhu dovršenejšega in racijonejšega obdelovanja in pridelovanja bodo združili občinarji ene ali več občin ves svoj zemljiški imetek s pogojem, da se imetek vsakega posestnika katastralno zagotovi in da ostane pravnó (torej dejansko ne!) njegova last, dokler ne postane vsled prostovoljne prodaje last občine.

3. Onim občinam, ki imajo za svoje občinarje premalo zemlje, se bode pridelilo primerní del od razlaščenih posestev. — Kjer pa ne bode kaj takega mogoče, upelje se s pomočjo dežele ali države industrija, s čemur se bode popolnilo poljedelsko življenje.

4. Obdelovanje polja, travnikov in istotako uporabitev produktov poljedelstva se bode skupno izvrševalo pri splošnem **obveznem** delu na veliko in z najmodernejšimi sredstvi, ki jih prekrbi občina s pomočjo in s sredstvi dežele in

države. Občina bo imela rejo in uporabo živine. Prodaja pridelkov se bode izvršila potem okrajnih poljedelskih organizacij direktno na organizacije izdelovalcev in konzumentov v industrijalnih in trgovskih mestih.

5. Hiše in gospodarska poslopja bodo ostala privatna last, istotako bo mogoče vsakemu obdržati v privatni lasti vrtiče, perutnino, konje, prešiče itd. za svojo lastno potrebo.

6. Dohodki skupnega gospodarstva se bodo razdelili 1. po delu, 2. po imetku, ki ga je lastnik prepustil občini. — Manj premožni in nepremožni obdrže za nagrado za svoje delo posebni delež iz občinskega premoženja in iz razlaščenih posestev. — Delež od zasebnega imetka pa odpade, kakor hitro občina imetek kupi.

7. Občine bodo imele pravico, same ali v družbi z drugimi občinami urejevati podjetja vseh vrst in združevati se na širših temeljih skupnega gospodarstva.

To je pravi in končni kmečki program socialne demokracije. S to bodočnostno muziko vabi k sebi malega kmeta in kmečkega delavca. — Kajti z uresničenjem tega programa baje izginejo s kmetov latifundije, pa tudi kočarji in bajtarji in podobni proletarci na kmetiji. Šele potem izginejo premoženjske razlike . . . V socialistični občini bode izginilo vsako mezdno su-

ženjstvo. Večji dohodki in večji čisti dobiček združenega dela nagromadijo v občinah kapitale, s katerimi bode mogoče začenjati razna podjetja ter skrbeti, da bi se tudi izmučeno kmetijsko ljudstvo moglo greti na solncu prave kulture. . . .

Socijalistični program je nesprejemljiv. — Trezen mož se ne more udati sanjam, ampak mora računati z danimi razmerami. — Razdelitev vsega zasebnega kmečkega imetja spravi kmeta ob samostojnost, stori ga proletarca. Najsi za-trjujejo socijalni demokratje kolikokrat hočejo, da to ni res, — in vendar je res, da bi bili po uresničenju tega programa na kmetih sami pro-letarci, enolična delavska masa ob splošnem ob-veznem delu, torej pod policijskim nadzorstvom. Najprej pridejo torej na vrsto veliki posestniki, katerim se odvzame imetje in prideli občini. — Veliki kmetje postanejo delavci brez zasebnega premoženja. — Za temi pridejo manjši kmetje, ki ali prostovoljno ali pa vsled dolgov, nesreče itd. torej iz sile prodajo svoja posestva občini. — Nazadnje bi postala občina edina lastnica vsega v občini ležečega nepremičnega premoženja, kme-tom ostane še samo bajta in morda še par kur. — Kmečko ljudstvo bi postalo s tem proletarsko v pravem pomenu besede. — Nič več bi ga ne vezalo na dom, ne rodna gruda in ne hiša, ne zavest samostojnosti na lastni zemlji, — ne več

oni kmečki ponos, ki bi moral navdajati vsakega kmeta! — Pridni bi delal in se trudil, dobil bi morebiti za svoj poseben trud kaj več kakor drugi, v resnici bi pa delal za nešteto parazitov, lenuhov, simulantov itd. In če bi pridni dobil kaj več kakor drugi in bi si nekaj pridobil, — vzeli bi mu zopet v imenu javnosti in enakosti, v imenu pravice in bratstva.

Socijalni demokrati bodo rekli na ta ugovor, da večjega kmečkega posestva sploh ne bo mogoče pridobiti, ker bo socijalistični družabni red to prepovedal. — Dobro, potem bo pa priden delavec spravljal denar in postal kapitalist. — Pa drugi tega ne bodo dopustili. Nazadnje mu ne bo preostajalo družega, kakor odvaditi se varčnosti in pridnosti ter postati tak kakor bodo drugi, — človek brez večjih ciljev in smotrov, — „čredna žival“.

Sploh je socijalno-demokratski kmečki program neizvedljiv. — Bodoči socijalistični družabni red sloni na točki 4., v kateri se pravi, da je obdelovanje polja skupno pri splošnem obveznem delu. — Prosti in svobodni socijalni demokrati hočejo torej uvesti za vse sodruge dolžnost do dela, splošno obvezno delo. S kako pravico? Kdo more koga siliti, naj dela? To bi bilo največje omejevanje človeške svobode. Sodrugi postanejo sužnji, ako se jih k delu sili. Socija-

listi hočejo dati človeku vse pravice, pred vsem splošno in enako, tajno direktno volilno pravico, — vzeti mu pa hočejo razpolaganje čez samega sebe, čez njegovo telo! Hujšega nasprotja in hujše sužnosti si ni mogoče misliti. — In s čim hočejo socialisti prisiliti posamezne ude svoje družbe, da morajo delati? — Bodo lenuhe zapirali? Bodo jih pustili od glada umreti? Bodo pridni in delavni za lenuhe skrbeli? Socialisti pridejo s svojim programom v navkrižja, ki se ne dajo razvozlati. Zato tudi ne more nihče temu programu verjeti in ga sprejeti, ta program so sanje brez realnosti.

Ne vem, če bo socialistom mogoče s tem programom med slovenskim kmečkim ljudstvom kaj doseči. Upam, da ne. — Našemu kmetu se da tudi brez teh poskusov pomagati s tem, da se ga duševno izobrazijo in usposobi za umno in dobro gospodarstvo. Kmečkega delavca se pa naj stori deležnega vseh ugodnosti, katere uživa že sedaj industrijski delavec, ter se mu naj pripomore do samostojnosti in primerne udobnosti. — Potem bo tudi kmetu in delavcu mogoče dobro izhajati brez utopističnih idej socialne demokracije.

